

نگاهی گذرا به پشتیبانی های آشکار و پنهان ارتش در فرایند شکل گیری و پیروزی انقلاب

ارتش، همراه مردم در تمامی مراحل انقلاب

حسن عبدالله زاده

نسل انقلاب از نخستین روزهای نهضت، شاهد حضور ارتشی‌ها در صف مردم بوده و در این زمینه خاطرات بسیاری در ذهن دارد. این حضور که از سابقه هم‌زمانی با خیزش مردمی برخوردار است، جلوه‌های متعددی داشت که به‌رغم مخاطرات بسیار، آشکارا و با لباس نظامی صورت می‌گرفت.

در پی سرعت گرفتن حرکت انقلابی مردم و افزایش روند پیوستن ارتشیان به‌طور علنی به صف مردم، رژیم درصدد برآمد تا راه چاره‌ای بیندیشد. از این رو و در این جهت ابتدا سعی کرد با تحریک حس میهن‌دوستی ارتشیان، انقلابیون را در راستای اهداف تجزیه‌طلبی شناسانده و آنان را به مقابله جدی با خیزش مردم به کارگیرد. با این منظور شخص شاه وارد گود شده و در ظاهر خطاب به مردم اما در اصل با مخاطب قرار دادن نظامیان و ایجاد انگیزه و انسجام میان آنان ضمن گفت‌وگویی رادیو تلویزیونی گفت: «این شورش‌ها را دو گروه تجزیه‌طلبان و سیاسیون قدیمی رهبری می‌کنند! تظاهرات ضدمیهنی چند روز اخیر کار کسانی است که به سلامتی پیشه‌وری شراب می‌خورند و کسانی‌اند که می‌خواهند ایران را به ایرانستان تبدیل کنند و افراد این شورش‌ها دارای عقاید بچگانه، احمقانه، عجیب و غیرقابل درک هستند.» اقدام دیگر شاه برای به

کار گرفتن توان ارتش در سرکوب حرکت مردم، ایجاد کینه و دشمنی بین مردم و ارتشیان با به‌وجود آوردن صحنه‌های خونباری همچون ۱۷ شهریور بود. با افزایش ناآرامی‌ها، دولت نظامی در تهران و ۱۱ شهر بزرگ دیگر حکومت نظامی برقرار کرد. بدین ترتیب شهرهای ژاندارمری تحت فرماندهی نظامی که خود زیرنظر وزارت جنگ بود قرار گرفت و در اولین روز حکومت نظامی، فاجعه میدان ژاله تهران رقم خورد تا زمینه‌های

ماه ۵۷ کشور را با چشمانی اشکبار ترک کرد، زیرا دیگر از راه‌حل نظامی و اعمال خشونت ناامید شده بود.

بنابراین رژیم ناامیدانه با اقدامات نمایشی به‌طور هم‌زمان درصدد جلب نظر مردم و بدنه ارتش بود. بدین منظور و برای آرام کردن اوضاع، دست به عزل و نصب‌های جدیدی زد تا شاید بتواند مشکلات را متوجه چند نفر کند و اساس و کلیت رژیم را مبرا جلوه دهد.

درمقابل مردم با برخورد مهرآمیز با نظامیان، بالاخص سربازان و با انداختن صدها شاخه گل به سر و روی آنان در طول مسیر راهپیمایی‌ها از برادران ارتشی خود دلجویی و حمایت می‌کردند. ارتشیان نیز با اجازه دادن به مردم برای چسباندن عکس‌هایی از امام خمینی(ره) به کامیون‌ها و زردپوش‌های ارتش با مردم همراهی و همدلی نشان می‌دادند. حتی برخی در صحنه‌ها موجب شد تا مردم آنان را بردوش خود نشانده و به میان جمعیت ببرند. در پی این روند گرایش نظامیان رده‌پایین به جنبش انقلابی افزایش یافت و زمینه ورود امام خمینی(ره) با ریسک کمتری مواجه شد.

شاپور بختیار که هنوز به گره‌گشایی برای رژیم پهلوی امیدوار بود، در اول بهمن ۵۷ در پاسخ به پرسش خبرنگار رادیو تلویزیون ملی ایران که «در صورتی که حضرت امام خمینی به تهران بیایند و تشکیل یک دولت بدهند، وضع شما به‌عنوان نخست‌وزیر ایران چگونه خواهد بود؟» پاسخ داد: «همان طور که گفتید من نخست‌وزیر هستم و وظیفه‌ای جز ادامه نخست‌وزیری نخواهم داشت. و هنگامی که از وی پرسیده شد: کودتا این روزها مسأله روز شده است. نظر دولت در این مورد چیست؟ بختیار به

نمی‌دهند. دو روز بعد امام خمینی(ره) در پیامی خطاب به نظامیان بیان می‌دارد: «من از طبقه شریف ارتش که دست‌شان به خون جوانان آلوده نشده است می‌خواهم که تنگ اطاعت از جنایتکاران را تحمل نکنند و با قاطعیت آنان را از مقابله با ملت بازدارند. ملت از خود شماسست، برای منافع اجانب برادرگش نکنید و با پشتیبانی از اسلام و امام خمینی(ره) بر ابعد این حمایت می‌افزاید.

پنج روز قبل از ورود امام(ره) به میهن، حدود یک میلیون نفر از مردم در خیابان‌ها دست به راهپیمایی می‌زنند که مأموران فرمانداران نظامی و مأموران نظامی هیچ عکس‌العملی نشان

روید رهبر انقلاب امام خمینی(ره) در روز ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ پس از ۱۴ سال تبعید با همدلی بخش وسیعی از ارتشیان همراه می‌شود و امام با هلی کوپتر ارتش توسط ارتشیان در مسیر رفت و برگشت بهشت زهرا برای ایراد نطق تاریخی خود، جابه‌جا می‌شود.

استراحتی انقلاب در قیال نظامیان با سخنان امام خمینی(ره) در بهشت زهرا در نخستین روز حضور خود در کشور بعد از تبعید بدین نحو تبیین می‌شود. ایشان خطاب به ارتش و ارتشیان می‌فرمایند: «من باید یک نصیحت به ارتش بکنم و یک تشکر از یک ارکان ارتش، یک قشرهایی از ارتش. اما آن نصیحتی که می‌کنم این است که ما می‌خواهیم که شما مستقل باشید. ما داریم زحمت می‌کشیم، ما خون دادیم، ما جوان دادیم، ما حیثیت و آبرو دادیم، مشایخ ما حس رفتند، زجر کشیدند، می‌خواهیم که ارتش ما مستقل باشد. آقای ارتشید، شما نمی‌خواهید، آقای سرلشکر، شما نمی‌خواهید مستقل باشید؟ شما می‌خواهید نوکر باشید؟ من به شما نصیحت می‌کنم که بیایید در آغوش ملت؛ همان که ملت می‌گوید بگویید. بگویید ما باید مستقل باشیم. ملت می‌گوید ارتش باید مستقل باشد، ارتش باید زیر فرمان مستشارهای آمریکا

■ ورود امام با استقبال ارتش انقلاب

” در روند همراهی ارتشیان و مردم نه تنها خللی پیش نیامد، بلکه با ابتکار انقلابیون در گسترش همدلی بدنه ارتش با نهضت شعارهای هوشمندانه‌ای از جمله: «ارتش برادر ماست» و اعطای گل به آنان در معابر و خیابان‌ها، نقشه‌های رژیم را نقش بر آب کرد. با آغاز محرم و در شرایطی که مبارزه مردم علیه دستگاه جور پهلوی، به اوج خود نزدیک می‌شد، روند همدلی آشکار ارتشیان با مردم نیز برخلاف انتظار رژیم نمود بیشتری می‌یافت. تا آنجا که در راهپیمایی باشکوه تاسوعا و عاشورا در نوزدهم و بیستم آذر ۵۷ تعداد قابل توجهی ارتشی با لباس در این راهپیمایی‌ها شرکت کردند. این موضوع امام خمینی(ره) را مجاب کرد تا از ارتشی‌ها بخواهد از یادگان‌ها خارج و به مردم بپیوندند. این در شرایطی بود که رژیم با تمام توان برای حفظ تاج و تخت پادشاه نگون بخت کوشش کرده و به هر وسیله‌ای توسل می‌جست

و اجنبی باشد؛ شما هم بیاید - ما برای خاطر شما این حرف را می‌زنیم - شما هم بیاید برای خاطر خودتان این حرف را بزنید، بگویید: ما می‌خواهیم مستقل باشیم، ما نمی‌خواهیم این مستشارها باشند. ما که این حرف را می‌زنیم که ارتش باید مستقل باشد، جزای ما این است که بریزید توی خیابان، خون جوانهای ما را بریزید که چرا می‌گوید من باید مستقل باشم! ما می‌خواهیم تو آقا باشی.» (صحیفه امام؛ ج ۶، ص: ۱۷ - ۱۸)

مخاطب امام خمینی(ره) از جایگاه رهبری انقلاب این بار نه تنها بدنه ارتش بلکه سران ارتش نیز هست و این حکایت از تحولات جدی در این رکن مهم رژیم گذشته دارد. از سخنان امام می‌توان این گونه برداشت نمود که سیاست انقلاب حفظ ارتش بوده وینا ندارد جنایت‌های عده‌ای را به پای تمامی ارتشیان بنویسد و آنان را دارای روحیه ملی و وطن پرستی دانسته و بر آن صحه می‌گذارد.

با استقرار امام خمینی(ره) در میهن همه روزه هزاران هزار ایرانی درمحل اقامت ایشان حضور یافته و با شعارهای پرشور همراهی خود را با انقلاب و رهبری آن اعلام می‌کنند. در این مقطع برغم تدروی‌های بدون پشتوانه برخی از

فرماندهان نظامی، کلیت ارتش در وضعیت منفعل به سر می‌برد. بلکه نشانه‌هایی از تغییر مواضع برخی از فرماندهان عالی رتبه نیز به چشم می‌آید. در این جهت، ارتشید قره باغی، رئیس ستاد بزرگ ارتشداران در روز ۱۸ بهمن ۱۳۵۷ طی سخنانی خطاب به فارغ‌التحصیلان دانشگاه یادفند ملی بار دیگر بر جایگاه غیرسیاسی ارتش تأکید کرد و به نظامیان دستور داد که از سیاست کناره‌گیری کنند، این در حالی بود که قره باغی به‌عنوان عضو شورای سلطنت دارای مقام سیاسی نیز بود. همچنین در روز ۱۷ بهمن نیز همافران ووشان نیه نسبت به بخش برنامه تلویزیونی مربوط به بازگشت امام خمینی(ره) آخرین صحنه‌های همدلی ارتشیان با انقلاب به نمایش درآمد و درگیری سختی بین آنها و گارد شاهنشاهی درمی‌نمود. مردم در حمایت از همافران وارد پادگان شده و با حضور مردم حماسه ۲۲ بهمن بوقوع پیوسته و انقلاب اسلامی مردم ایران به پیروزی نهایی نائل می‌آید.

پیوند ارتش و مردم در سیر تاریخ انقلاب اسلامی

سررتیب دوم دکتر حسین مسلمی، اگر چه کارکرد تشکیل و سازماندهی منظم ارتش در قبل از انقلاب اسلامی بیشتر متمرکز بر فعالیت‌های نظامی و دفاعی بوده است و تجارب جنگ‌های منطقه‌ای و اشغال کشور بخصوص در جنگ جهانی دوم، تجهیز سازماندهی مجدد ارتش را ضروری ساخته بود یکی از کارکردهای مهم دیگر، بخش ارتش و مردم بوده است که این پیوند بین ارتش و مردم ریشه در آموزش‌ها، باورها و فرهنگ‌های سازمانی و در قالب عوامل فرهنگ و اجتماعی ارتش دارد. بر همین اساس ارتش در جریان پیروزی انقلاب اسلامی، پیوند ناگسستنی خود را با مردم حفظ نموده، فرماندهی معظم کل قوا در ۱۹ بهمن ۱۳۹۷، این پیوند ارتش و مردم را چنین توصیف نمودند «یکی از نعمت‌های خدا در حق ملت، این بود که ارتش کشور با ملت همراه شد. این خیلی نعمت بزرگی بود.» با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، ارتش نیاز به برنامه‌ریزی و تجدید سازمان در سه محور اساسی داشت.

۱- بیشترین آثار روحی و روانی جنگ بر غیرنظامیان بخصوص زنان، کودکان در مناطق مرزی و به‌دنبال آن به تمام بخش‌های کشور گسترش پیدا کرد.

۲- نقل و انتقال تجهیزات ارتش در مسیرهای طولانی زااهدان، مشهد، قوچان و گرگان به خوزستان، کرمانشاه و غیره و مقابله با موج اول تجاوز دشمن و متوقف نمودن وی یکی از اقدام‌های اساسی ارتش در ماه اول جنگ تحمیلی بود، در چنین شرایطی ارتش باید از انسجام و مشارکت ملی برخوردار گردد که پیام روح بخش حضرت امام(ره) در حمایت از ارتش و حضور نماینده ایشان امام خامنه‌ای(مدظله‌العالی) در جمع ارتشیان، این انسجام و مشارکت ملی را در سطح کشور فراهم آورد به گونه‌ای که ارتش جهت تأمین نیروی انسانی نیروهای او طلب مردمی را در

مساجد و پادگان‌ها آموزش داد و این روند تا آنجایی ادامه داشت که تعدادی از فرماندهان و مسؤلان سپاه در دافوس ارتش آموزش‌های طرح‌ریزی و هدایت و کنترل عملیات‌های نظامی را نیز مهم‌ترین آن حادثه گنبد، کردستان و فراگرفتند.

به طور کلی ایجاد پیوند ارتش و مردم در دوران دفاع مقدس را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

۱- آموزش نیروهای مردمی ۲- تجهیز و سازماندهی نیروهای مردمی به همت شهدای والا مقام سپهبد صیادشیرازی، شهید کلاهدوز و... ۳- امداد رسانی، تخلیه مجروحان ناشی از بمباران، ایجاد بیمارستان‌های صحرائی و... در مناطق جهت استفاده مردم ۴- تخلیه و پاکسازی مناطق جنگی از مردم ۵- کمک و مساجد پاری به ساکنین در شهرهای مرزی ۶- برقراری امنیت عمومی منطقه و استقرار ایستگاه‌های کنترل عبور و مرور در مناطق آلوده ۷- یادفند هوایی از مناطق و مراکز حساس و شهرها ۸- آزادسازی شهرهای محاصره شده پایه و آبادان که نقطه عطفی در پیوند ارتش با مردم گردید

فرماندهی معظم کل قوا در این خصوص می‌فرماید:

«وقتی که در یک کشوری مردم به نیروهای مسلح علاقه پیدا می‌کنند، محبت پیدا می‌کنند، احساس امنیت در آن کشور به وجود می‌آید...» دفاع مقدس این احساس امنیت را به آنها داد. بیانات در دیدار پیشکسوتان و فرماندهان دفاع

مقدس ۱۴۰۷/۱۳۰

با پایان جنگ ارتش در دفاع از مرزها تاکنون در بسیاری از مرزها حضور داشته و دارد. پیوند ارتش و مردم در بعد از دوران دفاع مقدس را می‌توان در ابعاد زیر بیان نمود:

۱- ایجاد احساس امنیت در مناطق آلوده (حضور گروه‌های اشرفار و معاند در مناطق شرق کشور و برقراری امنیت در آن مناطق نظیر بیرجند و قائن و...) ۲- ایجاد خدمات‌رسانی عمومی نظیر بهداشت و درمان، آبرسانی و... ۳- ایجاد زیرساخت‌های توسعه و قراردادن آن برای بهره‌برداری عموم مردم نظیر ساخت بیمارستان، مدرسه و... در مناطق کم‌برخوردار ۴- مشارکت در تأمین مناطق بخصوص مناطق مرزی ۵- مشارکت مؤثر در مدیریت بحران‌های طبیعی و حوادث جاده‌ای و... ۶- همکاری با شرکت‌های دانش بنیان و فناوری و حمایت‌های مادی و معنوی از نخبگان و آینده‌ها جوانان ۷- همکاری با طرح‌های منطقه‌ای و ملی در کلانشهرها ۸- استفاده از ظرفیت‌های بومی و محلی در بخش‌هایی از خدمات‌یادگانی جهت ایجاد اشتغال و امیدآفرین در منطقه ۹- ایجاد زمینه‌های همکاری مردم با پادگان‌ها به مناسبت‌ها و اعیاد ملی، مذهبی در داخل پادگان‌ها و مراکز وابسته به ارتش [1] عضو هیات علمی و معاون پژوهش و تولید دانش دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش

